

BELPOLITIKAI VÁLSÁG OLASZORSZÁGBAN

Kormányalakítás politikai patthelyzetben

KRICSFALUSI NÓRA

(Kivonat) Olaszországban február 24-25-én tartottak előrehozott választásokat, amelyek igen szoros eredményt hoztak: az esélyesnek kikiáltott balközép tömörülés csak kis különbséggel nyert a Berlusconi vezette jobbközép választási szövetséggel szemben, s bár a balközép a parlament alsóházában többséget szerzett, a szenátusban a többsége még a Monti-féle centrista erővel együtt sem biztosított. A legnagyobb meglepetést a komikus, Beppe Grillo Őt Csillag Mozgalma okozta, pártja a legtöbb szavazatot szerezte meg, maga mögé utasítva a bal- és jobbközép választási szövetségek vezető pártjait. Választási győzelemről így aligha lehetett beszélni, és a pártok közötti konszenzus hiánya miatt politikai patthelyzet alakult ki. Pier Luigi Bersani, a balközép szövetség vezetője sikertelen tárgyalásokat folytatott a politikai ellenfeivel a kormányalakításról, és a politikai instabilitást fokozta, hogy az újonnan felálló parlament április 18-ától köztársasági elnököt is választott. A pártok többségének így elsőként az új államfő személyéről kellett megállapodniuk, akire a hivatalba lépésekor máris kényes feladat várt: döntenie kellett az új kormány kinevezéséről vagy a patthelyzetet feloldandó, előrehozott választásokat kellett kiírnia. A februári választások eredményeként a régiek mellett teljesen új politikai szereplők is helyet kaptak a parlamentben, emiatt az olasz pártrendszer töredezettebbé, polarizáltabbá vált. Kérdéses, hogy a pártoknak sikerül-e megállapodniuk egy stabil, hosszú távon életképes koalíciós kormány megalakításáról, illetve konszenzus hiányában a kisebbségi kormányzás vagy az előrehozott választás jelenthet-e kiutat a belpolitikai válságból.

Kulcsszavak: belpolitikai válság, választási szövetségek, kormányalakítás, politikai pártok, Bersani, Grillo, Berlusconi, Monti, köztársasági elnök

A TANULMÁNY VÁZLATA

A pártok válságkezelési javaslatai
Feszültségek a balközép választási szövetségben a kormányalakítás miatt
A köztársasági elnök megválasztása
Új kormány vagy előrehozott választások?

Politikai körkép a választások után

A politikai patthelyzet kialakulásának oka, hogy a választásokon győztes Partito Democratico (Demokrata Párt; PD) és a Sinistra Ecologia Libertà (Baloldal Környezet Szabadság; SEL) alkotta balközép választási szövetség az alsóházban a prémiumrendszernek köszönhetően megszerezte az abszolút többséget, de a felsőházban a Mario Monti vezette centristákkal együtt sem jutott többséghez. Mögöttük kis különbséggel jutott a parlamentbe a jobbközép választási szövetség, valamint teljesen új politikai formációként a MoVimento 5 Stelle (Őt Csillag Mozgalom; M5S). Egy újabb szakértői kormány kinevezését mindegyik párt elutasította, s a választási eredmények fényében több politikus az új választások kiírását sürgette. Erre azonban nem volt mód, mivel május közepén járt le Giorgio Napolitano köztársasági elnök mandátuma, és az alkotmány értelmében az államfő a mandátumának utolsó hat hónapjában nem oszthatja fel a parlamentet, és nem írhat ki új választásokat. Napolitano államfő március 15-ére hívta össze a

parlament alakuló ülését, másnap megválasztották a képviselőház és a szenátus elnökeit. Mindkét tisztséget a balközép PD-SEL jelöltjei töltik be, a képviselőház elnöke a SEL politikusa, Laura Boldrini, a szenátus elnöke pedig Pietro Grasso demokrata politikus, ismert maffia-ellenes ügyész lett. Az ő megválasztása az Öt Csillag Mozgalom néhány szenátorának támogatásával volt lehetséges. Napolitano elnök a Demokrata Párt főtitkárát és miniszterelnök-jelöltjét, Pier Luigi Bersanit kérte fel a kormányalakításra március 22-én, pontosabban „próba mandátumot” adott neki. Bersani a parlamentbe új pártként bekerülő Grillo vezette Öt Csillag Mozgalommal tartotta lehetségesnek a koalíciót, a jobbközéppel viszont nem. A jobbközép választási szövetséget vezető Silvio Berlusconi felajánlotta ugyan Bersaninak a nagykoalíció (*governissimo*) lehetőségét, de ezt a PD főtitkára elutasította. Az Öt Csillag Mozgalom viszont a „régibb, bukott” politikát képviselő baloldallal nem akart koalícióra lépni, hiszen ez a párt számára hatalmas hitelvesztéssel járt volna.¹ Grillo még Bersani azon kérését is megtagadta, hogy mozgalmának parlamenti képviselői kivonuljanak a bizalmi szavazásról, így segítve a baloldalt a kellő többség megszerzésében. Bersani ezután az egyetlen megoldásnak a kisebbségi kormányt tartotta a balközép és a centrum összefogásával, ugyanakkor ehhez a jobbközép Szabadság Népeinek a támogatására lett volna szüksége a bizalmi szavazáson.

Az egyes pártokat és szövetségeiket nézve azt látjuk, hogy a belpolitikai válság szinte mindegyik politikai formációra negatívan hatott. A korábbi szakértői kormány vezetője, Mario Monti által életre hívott centrista összefogás gyenge választási szereplése miatt a szövetséget alkotó pártok közül nem jutott be a parlamentbe a Gianfranco Fini vezette párt, a Futuro e Libertà per l'Italia (Jövő és Szabadság Olaszorszáégért; FLI). A kereszténydemokrata Unione di Centro (Centrum Unió; UdC) Pier Ferdinando Casini vezetésével bejutott ugyan, de történetének legrosszabb eredményét produkálta. Monti új pártja, a Scelta Civica (Polgári Választás; SC) is a várakozásokon alul teljesített. A centrista választási szövetség megalakulás óta nehézséget jelent a laikus és a katolikus tábor együttélése, és a gyenge választási eredmények miatt tovább éleződött a köztük lévő konfliktus. Monti a támadások keresztültüzébe került, a kereszténydemokratákat vezető Casini „elhibázott döntésnek” nevezte a vele kötött szövetséget. Jelenleg a Monti által alapított Polgári Választás körül is sok a bizonytalanság. Az SC nem sokkal a választások előtt jött létre, még keresi önmagát, és a párt megalakulása után több hónappal sem került sor egy „alkotmányozó gyűlésre”, amely kialakítaná a belső struktúrát a megfelelő vezetőséggel. A Polgári Választást a májusi pártkongresszusig egy háromfős ideiglenes bizottság irányította, amely az operatív irányításáért felelt, a politikai koordinátor pedig Andrea Olivero volt. Monti áprilisban azt nyilatkozta, hogy a jövőben nem akar tisztséget vállalni a pártjában, a neve nem jelenik meg többé a Polgári Választás szimbólumán és a párt alapszabályában sem. Ezzel kapcsolatban így fogalmazott: „Nem hagyom el a pártot, hanem továbbra is a magam módján kívánok az ország életében részt venni. Sosem akartam főtitkára vagy elnöke lenni egyetlen politikai erőnek sem.”, „arra bátorítom a Polgári Választás képviselőit és szenátorait, hogy gondolkozzanak el azon, ki tudná az elnöki tisztséget betölteni.” A „Professzor” később belátta, hogy nem hagyhatja magára a pártját, főként amiatt, mert tartani lehetett attól, hogy a háttérbe vonulása esetén Casini nagyobb befolyással lesz a centrista szövetségre. Május 16-án Montit egyhangúan választották meg a Polgári Választás elnökének, majd május 23-án a párt „alkotmányozó” kongresszusán elfogadásra került a Monti által javasolt szervezeti struktúra. A választásokat követő konzultációs időszak alatt Monti a kormányalakítást sürgette, elfogadható megoldásnak tartva a nagykoalíció lehetőségét is.²

A jobbközép választási szövetség kisebbik pártja, a Lega Nord (Északi Liga; LN) népszerűsége nagyot zuhant miután tavaly áprilisban Umberto Bossi, a párt alapítója és vezetője korrupciós botrányba keveredett és lemondásra kényszerült. A párt vezetését Roberto Maroni vette át, aki a Liga megreformálásnak igényével lépett fel. A botrány miatt a párt szavazóinak majdnem a felét elveszítette, és sokak számára az sem volt szimpatikus, hogy a Liga a februári választásokon ismét Berlusconi-val lépett koalícióra. A Liga a legutóbbi választásokon nagy visszaesést produkált, a korábbi eredményeihez képest a felére – 4% körülire – csökkent a támogatottsága. A párton belül jelenleg Bossi hívei támadják Maronit, és vissza kívánják vezetőjüknek a karizmatikus és keményvonalas Bossit. Emiatt több párttag új kongresszus összehívását sürgette, de a pártvezetés ezt a kérést elutasította, mondván, hogy a legutóbbi, tavaly júliusi kongresszus óta még egy év sem telt, és ott a többség Maronira és Liga megújulására voksolt.³ Maroni és fő támogatója, Flavio Tosi, Verona polgármestere a párt nyitását, polgáriasodását akarják, és elsődleges céljuk az északi makrorégió

¹ Mandák Fanni: Olaszország politikai válság előtt? A 2013. február 24-25-i választások eredményei és lehetséges következményei. *Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 4. No. 1. (2013 Tavasz) 5.o.

² Corriere della Sera 2013. április 15., M. Gal.: „Non mollo, il partito cresce da solo”, 7.o.; *La Repubblica* 2013. április 15., Alberto D'Argenio: Il passo indietro di Monti, Scelta Civica nel caos, 9.o.; *Corriere della Sera* 2013. április 18., Marco Galluzzo: Tensioni tra i centristi, Il giallo della lettera a Monti, 6.o.

³ *Corriere della Sera* 2013. április 15., Marco Cremonesi: Zaia: „Apriamo un conclave o la Lega si autodistrugge”, 9.o.

megvalósítása. A Liga komoly belső krízisét mutatják az áprilisban lezajlott események. Április 7-én Pontidában a Liga nyilvános pártgyűlést tartott, ahol Bossi és Maroni is beszédet mondott. Néhány résztvevő Maroni felszólalása alatt egy transzparenst tartott a magasba, amelyen az új pártfőtitkárt Pinocchióként ábrázolták. Az incidens után Flavio Tosi javaslatot tett a renitens párttagok kizárására. Pár nappal később Noventa Padovanában az Északi Liga venetói nemzeti tanácsának ülésén 35 párttagot kizártak, egy részüket a pontidai incidens miatt, másokat pedig amiatt, mert bírálták a Liga venetói föderális szervezetének egyszemélyi vezető alá helyezését. A döntés ellen tiltakozó Bossi-párti militánsok a székháznál gyülekeztek, ezért Tosi csak rendőri kísérettel tudta elhagyni az épületet.⁴ A 35 „száműzöttel” való szakítás Bossi nemtetszését is kiváltotta, aki a korrupciós botrány ellenére továbbra is a Liga meghatározó alakja maradt. A párt komoly dilemma előtt áll: ha a megújulás útjára lép, akkor ez nagy valószínűséggel a keményvonalasok kiválást fogja eredményezni, amennyiben viszont a régi irányvonal marad, a párt azt kockáztatja, hogy eltűnik a politikai süllyesztőben.

A jobbközép választási szövetséget alkotó nagyobbik párt, a Silvio Berlusconi vezette Il Popolo della Libertà (Szabadság Népe; PdL) az utóbbi félév nagy nyertesének mondható. A „Lovag” ismét ügyesen taktikázott, és a Berlusconi-kormány 2011-es bukását követően a Szabadság Népe a politikai mélypontról kapaszkodott vissza. A választási küzdelemben a párt a hihetetlennek tűnő választási ígéreteinek köszönhetően csak kis mértékben maradt alul a baloldallal szemben, és miután egyértelművé vált, hogy az Őt Csillag Mozgalom nem fog a balközéppel szövetségre lépni, a jobboldalnak komoly esélye nyílt a nagykoalíció megalakítására. A köztársasági elnökválasztás alatt a rivális baloldal a széthullás szélére sodródott, és végül csak Napolitano újraválasztása tudta megoldani az újabb politikai patthelyzetet. Napolitano egyértelművé tette, hogy nem akar új választásokat, a balközép Demokrata Párt számára tehát nem maradt más alternatíva, mint a Szabadság Népevel kötendő nagykoalíció. Berlusconi két feltétellel volt hajlandó a Letta-kormányt támogatni: az egyik, hogy az új kormány nem szakértői, hanem „politikai” lesz, azaz a lehető legkevesebb számú szakértő kap helyet benne, a másik pedig az ingatlanadó eltörlése volt.

A februári választásokon átütő sikert arató Őt Csillag Mozgalom a választási eredmények fényében új választások kiírását követelte. A mozgalom alapítója, Beppe Grillo szerint „az országnak reformokra és törvényekre van szüksége, de a parlament lebénult”.⁵ Grillo a pártja parlamenti frakcióit „kívülről” irányítja, ennek oka, hogy évekkal ezelőtt halálos közúti baleset miatt jogerősen elítélték, a párt választási listáján viszont csak büntetlen előéletű jelöltek szerepelhettek. Kérdéses, hogy így mennyiben tudja hatékonyan irányítani és egységbe fogni a parlamenti képviselőcsoportokat. Grillót az utóbbi időben a saját hívei részéről is érte kritika a mozgalom kompromisszumképtelensége miatt, és az ő felelősségét is említették a kialakult politikai patthelyzetért. Április 21-én Rómában Grillo első alkalommal tartott sajtótájékoztatót az olasz újságíróknak (eddig azt hangoztatta, hogy az olasz sajtó elfogult, és mindent megtesz a lejárata miatt), ahol a tőle megszokott hévvel reagált az újságírók kérdéseire. Szerinte az országnak sürgősen véghez kellene vinnie a mozgalma által javasolt reformokat. Hangsúlyozta, hogy soha nem fogja „kollégának” szólítani Berlusconit, és továbbra is fenntartja azon álláspontját, hogy az olasz pártrendszer megbukott.⁶ Nyilvánvaló volt, hogy Bersani erőfeszítése ellenére az M5S a balközéppel nem fog koalícióra lépni, mivel a mozgalom szellemisége a régi politikával való szembenállásra épül, így még a konstruktív ellenzéki szerep is nehezen megoldható. A párt megtartotta a választásokon tett ígéretét a részvételi demokrácia erősítésével kapcsolatban, ezért a fontos politikai kérdésekben a párttagok szava a döntő. Az internetes szavazásokon a párttagok részt vehetnek, így döntöttek például Stefano Rodotà köztársasági elnöki jelöléséről is.

Feszültségek a balközép választási szövetségben

A balközép választási szövetség az elmúlt időszak legnagyobb vesztese, a Demokrata Párt és a Baloldal Környezet Szabadság alkotta szövetség felbomlott, a PD a szétesés szélére sodródott. Bersani képtelennek bizonyult a balközép választási szövetségben belül egységet teremteni a kormányalakítás és a köztársasági elnökjelölés kapcsán. A párt a választási programjában arra tett ígéretet, hogy a balközép kormánya a „változás kormánya” lesz, ezért a PD főtitkára elfogadhatatlannak tartotta, hogy a jobbközéppel alakítson nagykoalíciót. Március 28-án Bersani találkozott Napolitanóval, és bejelentette, hogy a kormányalakítás érdekében folytatott tárgyalások eredménytelenül zárultak, ezzel lényegében az államfőre bízta a patthelyzet

⁴ *La Repubblica* 2013. április 15., Andrea Montanari: Lega sull'orlo del crac, gelo tra Tosi e Zaia, 10.o.

⁵ *Corriere della Sera* 2013. április 15., Alessandro Trocino: Quirinarie, oggi il secondo turno, Ma in Aula il verdetto può cambiare, 6.o.

⁶ *La Repubblica* 2013. április 22., Annalisa Cuzzocrea: „Un golpettino a difesa di Silvio e Pd”, E Grillo rivendica: io evito la violenza, 10.o.

megoldását. Március utolsó napjaiban Napolitano egyeztetett a pártokkal, de előrelépés nem történt. Pár nappal később ismét fordult a kocka, Bersani április 2-án sajtótájékoztatón jelentette be, hogy továbbra is az új kormány megalakításán dolgozik, és a köztársasági elnökválasztás után mihamarabb kormányt kell adni Olaszországnak, viszont továbbra is nemet mondott a nagykoalícióra.⁷ Bersani tehát mégsem fűjt visszavonulót, hanem kisebbségi kormányt akart alakítani, amihez azonban a politikai ellenfelének, Berlusconi pártjának a támogatására is szüksége lett volna. Másnap azt üzentte Berlusconinak, hogy hajlandó megállapodni a jobbközéppel az új köztársasági elnök személyéről, cserébe viszont az általa alakítandó kormány támogatását kérte a Szabadság Népetől. Mivel Napolitano korábban bejelentette, hogy nem akar ismét indulni a köztársasági elnökválasztáson, Bersani kénytelen volt új jelöltet találni, akit pártja és a jobbközép is támogat. Franco Marini és Anna Finocchiaro jelölésére tett javaslatot, de nem számolt azzal, hogy emiatt a saját pártjával kerül szembe. A PD-ből ugyanis sokan Romano Prodit – a Demokrata Párt alapítóját, az Európai Bizottság korábbi elnökét és az Olajfa-kormányok volt miniszterelnökét – támogatták volna. Matteo Renzi, Firenze polgármestere az elsők között vétőzta meg Bersani döntését, hasonlóképp Rosy Bindi, a PD elnöke is Prodit szerette volna jelölni, és vele együtt a demokraták Prodi-féle szárnya, valamint a párt fiatalabb generációjának (*i giovani turchi*) képviselői is. Renzi azt hangoztatta, hogy olyan személyt kell jelölni, „akit a lehető legnagyobb többség támogat”, viszont szerinte Bersani jelöltjei érdekcsoportokat képviselnek.⁸ Marinit azért sem tartotta alkalmas jelöltnek, mivel a februári választásokon nem került be a szenátusba, tehát szerinte egy bukott politikus. Finocchiaro jelölése kapcsán pedig felemlégette, hogy a férje ellen csalás és hivatali visszaélés miatt emelt vádat az ügyészség. Bersani két tűz közé szorult, egyrészt nem jelölhette Prodit, hisz ebben az esetben biztosan nem számíthatott volna az új kormánya a Szabadság Népe támogatására, viszont e döntése miatt a saját pártja fordult ellene. Renzi a kormányalakítást sürgette, és azzal vádolta meg Bersanit, hogy személyes érdekeit helyezi előtérbe az országé helyett, „egyetlen célja, hogy kormányra kerüljön, és ennek mindent alárendel.”⁹ Bersani viszont épp az ellenkezőjét állította, azt, hogy Renzi szítja a viszályt és megpróbálja kikezdeni a párt egységét. Azzal érvelt, hogy Prodi megválasztását nemcsak a Szabadság Népe, hanem az ország fele elutasítja, az olasz alkotmány értelmében viszont olyan jelöltre van szükség, aki a nemzet egységét jelképezi, ezért a lehető legteljesebb konszenzusra kell törekedni.¹⁰

Bersani a római Capranica színházban tartott pártgyűlésen jelentette be, hogy Franco Marinit jelöli államfőnek. Válaszul többen hangot adtak a nemtetszésüknek, és amikor a gyűlés kiegészült a SEL képviselőivel, a baloldali pártvezető, Nichi Vendola szavai sem kecsegtettek sok jóval: „Marini a balközép koalíció végét jelentené”. Vendola bejelentette, hogy a szavazás napján dönt arról, hogy az Őt Csillag Mozgalom jelöltjét, Rodotát vagy Marinit támogatják-e az első körben.¹¹ A köztársasági elnökválasztáson a balközép képtelen volt konszenzusra jutni. Bersani hatalmasat csalódott, mivel pártja és a szövetséges SEL nem állt ki egységesen Marini mellett, amikor pedig egy újabb fordulóban Prodira tett javaslatot, őt sem sikerült megválasztani. Bersani úgy érezte, hogy saját pártja árulta el, és az első szavazási napot követően április 19-én bejelentette, hogy amint sikerül az új köztársasági elnököt megválasztani, távozik a párt éléről. Bersani ígéretéhez híven április 20-án, miután a parlament újraválasztotta Napolitanót, benyújtotta lemondását, vele együtt lemondott Rosy Bindi pártelnök, és az egész főtítkárság is. A PD soraiban a belső konfliktusok ezután sem enyhültek, hiszen a kormány megalakítása is számos szembenállásra adott okot. Az újraválasztott Napolitano elnök a Demokrata Pártból Enrico Lettát kérte fel a kormányalakításra. A demokratáknak bele kellett nyugodniuk, hogy a Berlusconival kötendő nagykoalíció elkerülhetetlen, s a bizalmi szavazás kapcsán felmerült a kérdés, hogy mi legyen azon politikusoknak a sorsa, akik nem szavaznak bizalmat Lettának. Félő volt, hogy az ő kizárásuk pártszakadáshoz vezethet, és a nagykoalíció a végső döfést adhatja meg a pártnak. Meg kellett győzni a képviselőket, hogy nincs más lehetőség, megoldást kell kínálni a vészhelyzetre, támogatni kell Lettát. Renzi is ezen az állásponton volt: „aki nem akar egyezségre lépni, annak minden bizonnyal igaza van, de jelenleg nincs más alternatíva”. A PD belső megosztottsága ellenére végül egységesen szavazott bizalmat a Letta-kormánynak. Aznap reggel a párt gyűlést tartott, ahol újra elhangzott, hogy az ország érdekében kell cselekedniük. Bersani a szavazás előtt

⁷ http://www.corriere.it/politica/13_aprile_02/bersani-condizioni-inaccettabili-quirinale_11028b9a-9ba1-11e2-9ea8-0b4b19a52920.shtml; 2013. április 2.

⁸ *Corriere della Sera* 2013. április 15., Fabrizio Caccia: Attacco frontale di Renzi a Bersani, E l'incognita Prodi agiata il Pdl, 2.o.

⁹ *La Repubblica*: 2013. április 22., Claudio Tito: Renzi: „Cosi rifonderò il Pd”, 1-3.o.

¹⁰ *La Repubblica* 2013. április 15., Delirio di onnipotenza la maggioranza del Pd non vuole stare con lui, 2.o.; *la Repubblica* 2013. április 15., Giovanna Casadio: „Renzi vuole le urne, da lui veti inaccettabili”, 4.o.

¹¹ *Corriere della Sera* 2013. április 18., Maria Teresa Meli: Renzi guida la protesta nel partito, No dalla Bindi e dai giovani turchi, 6.o.

megerősítette, hogy a párt egységesen ki fog állni Letta mellett. Csupán két demokrata képviselő ment szembe a párt akaratával – Pippo Civati és Davide Mattiello – akik kivonultak a szavazás megkezdésekor, sőt, Mattiello úgy döntött, hogy a frakciót is elhagyja. A Letta-kormányról való parlamenti szavazás miatt a balközép szövetség felbomlott, a SEL ugyanis nem támogatta a nagykoalíciót, és ellenzékbe vonult. Vendola a történeteket e szavakkal kommentálta: „a demokraták rehabilitálták Berlusconi-t és a Berlusconi-korszakot”.¹²

A Demokrata Párt az elmúlt időszakban történetének legsötétebb napjait élte át, majdnem kormányozhatatlanná vált az ország, a párt a saját alapítóit és vezetőit tagadta meg, és csak Napolitano közbelépésének volt köszönhető, hogy sikerült államfőt választani és megalakult a Letta-kormány. A párt a köztársasági elnökválasztáson tanúbizonyságot tett arról, hogy még mindig képtelen egységbe kovácsolódni. Nagyjából tíz év kellett ahhoz, hogy létrejöjjön a párt a baloldalon: 1996-ban Romano Prodi első alkalommal tudta egységbe fogni a baloldali pártjait, és az Olajfa szövetséggel megnyerte a választásokat, majd 2007-ben Walter Veltroni vezetésével alakult meg a Demokrata Párt. A történetek azonban ismét felszínre hozták a párton belüli mély törésvonalakat, és a széthúzásért a demokraták súlyos árat fizetettek. Bersani lemondását követően május 11-én a PD ideiglenes főtitkárának Giuglielmo Ettore Epifanit választották meg, akit a nagy többség (85,8%) támogatott. Az elnöki tisztség Rosy Bindi lemondása óta üres. A szeptemberben esedékes kongresszuson nagy csatákra lehet számítani, hiszen itt kerül megválasztásra az új főtitkár, az új elnök, valamint a főtitkár munkáját segítő bizottság. A kongresszuson nemcsak az új vezetőségről döntenek majd, hanem a párt alapszabályának módosításáról is, amely alapjaiban változtathatja meg a Demokrata Párt eddigi működését. A tervek szerint a főtitkárt választó előválasztásokat eltörölnék, és egy további változtatás lenne, hogy a főtitkár személyét elválasztanák a miniszterelnök-jelölt személyétől, tehát nem lehetne az alapszabály értelmében automatikusan miniszterelnök-jelölt.¹³ A Demokrata Párt egységesülése tehát csak látszólagos, és a baloldali megosztó korábbi törésvonalak mellett újak jöttek létre. Jelenleg a párton belül a legmarkánsabb törésvonal a Matteo Orfini vezette fiatal generáció és a régi nagy öregek között húzódik. A PD a megújulás és a generációváltás jegyében sok fiatal jelölttel indult a legutóbbi választásokon, ennek eredményeképpen a képviselők átlagéletkora először csökkent 45 év alá. A párt megfiatalítása Bersani részéről tudatos döntés volt, mivel a baloldali választók a balközép párt megújulását szerették volna. Bersaninak azonban csalódnia kellett a fiatal demokrata képviselőkben, akik ellenezték, hogy a nyolcvanas éveiben járó Franco Marini legyen a köztársasági elnök. A fiataloknak teret adó párt kapcsán a PD főtitkára a következőket mondta: „Hibáztunk: ezek úgy tekintenek a Demokrata Pártra, mint egy fórumra, ahol mindenki mindent mondhat.” Most az a tét, hogy a PD ne hulljon szét, ne uralkodjanak el anarchikus állapotok, és párt többsége tartson ki a Letta-kormány mellett. A párt jövője igen bizonytalan, és sok múlik majd az új kormány teljesítményén is. Letta 47 évesen lett miniszterelnök, ezzel minden idők legfiatalabb olasz miniszterelnöke, a PD új vezetőjének posztjára pedig nagy eséllyel indul Firenze polgármestere, Matteo Renzi, aki 38 éves. Ez jelezheti az oly régóta hangoztatott generációváltást az olasz belpolitikában, persze csak akkor, ha ezzel a „nagy öregek” is egyetértenek.¹⁴

A köztársasági elnök megválasztása

Miután Bersani vezetésével nem sikerült a balközépnek kormányt alakítania, további nehézséget jelentett, hogy áprilisban kezdetét vette a köztársasági elnökválasztás. Az idén 88-ik évét betöltő Giorgio Napolitano mandátuma május 15-én járt volna le, és már a visszavonulásra készült. Bersani április 9-én egyeztetett Berlusconi-val, és felcsillant a remény, hogy amennyiben sikeresen zárul az államfőről folytatott egyeztetés, a bal- és jobbközép a kormányról is meg tud állapodni. A pártok közötti egyetértés hiánya miatt többen felvetették Napolitano újraválasztását, aki azonban megerősítette, hogy nem fog az államfői tisztségért újra indulni.¹⁵ Az elnökválasztás szabályai szerint a választáson a parlament két házának képviselői, valamint a tartományok delegáltjai vesznek részt. Az első három fordulóban 2/3-os többség kell, a negyedikén már elég az abszolút többség. A köztársasági elnökválasztás első napját április 18-ára tűzték ki, a tervezett menetrend szerint egy nap két szavazást lehetett tartani, ami azt jelentette, hogy a második napra esett a negyedik forduló, amikor már elég az abszolút többség. A parlamenti erőviszonyok fényében a problémát az jelentette,

¹² *La Repubblica* 2013. április 30., g.c.: Il Pd regge alla prima prova, Bersani: diamo tutti una mano, 10.o.

¹³ *La Repubblica* 2013. április 30., Giovanna Casadio: E per il partito stop alle primarie, segretario eletto solo dal congresso, 11.o.

¹⁴ *L'Espresso*: 2013. május 2., Marco Damilano: Lasciate che i giovani, 30-35.o.

¹⁵ *La Repubblica* febr. 22. 2.o.: Napolitano insiste, niente bis, „È prematura ogni ipotesi, ma escludo una mia ricandidatura

hogy a Szabadság Népe nem fogadta el Romano Prodi jelölését, akit viszont a balközép többsége támogatott volna. Berlusconi azzal fenyegetőzött, hogy Prodit megválasztása esetén az egyetlen alternatíva az új választások kiírása lesz.¹⁶ Bersani nem volt könnyű helyzetben, mivel egyrészt meg kellett állapodnia Berlusconival, mert csak így remélhette, hogy a kisebbségi kormánya megkapja a szükséges támogatást a jobbközép részéről, másrészt fent kell tartania a jó viszonyt a választási szövetségesével, a SEL-t vezető Nichi Vendolával. Mindkét oldalról és a saját pártja részéről is elfogadható jelölt állítása azonban lehetetlen feladatnak tűnt. A párton belül Bersani jelöltjeit Renziék torpedózták meg, ráadásul Franco Marini és Anna Finocchiaro jelölését a SEL sem támogatta. Az Öt Csillag Mozgalom pedig még csak tárgyalóasztalhoz sem volt hajlandó ülni, hiszen a párt választási ígéretéhez híven a jelölt kiválasztását a párttagokra bízta. A két körben zajló internetes szavazás eredményeképpen az Öt Csillag Mozgalom jelöltje Stefano Rodotà, baloldali politikus, alkotmányjogász-professzor lett. Rodotà esetében remélhette az M5S, hogy a Demokrata Pártot is sikerülhet együttműködésre bírni az utolsó fordulóban. Grillo a többi pártot is arra biztatta, hogy szavazzanak Rodotára, arra számított, hogy az ő államfőjelöltjüket a fiatalabb demokraták és a SEL is támogatni fogják.¹⁷ Bersani viszont úgy döntött, hogy mindenképp olyan köztársasági elnököt jelöl, akit a PdL is elfogad, ezért végül a baloldali politikus és jogász, korábbi szakszervezet vezető, Franco Marini jelöléséről állapodott meg Berlusconival.

Az első szavazást április 18-án délelőtt tartották, a 2/3-os többséghez 672 igen szavazat kellett volna, Franco Marini azonban mindössze 521, Stefano Rodotà pedig meglepően sok, 240 szavazatot kapott. Bebizonyosodott tehát, hogy Bersani hiába fáradozott azon, hogy a többség számára elfogadható jelöltet találjon, a Rodotára leadott szavazatok száma azt jelezte, hogy a demokraták közül többen rá voksoltak. Az M5S jelöltjének támogatása az első igazi törést okozta a balközép szövetségben is, hiszen a SEL szintén Rodotát támogatta. Ugyanakkor a Szabadság Népe és a Polgári Választás soraiban is akadtak dezertőrök, így nem csak a demokratákon múlt, hogy Marinit nem választották meg.¹⁸ Nem történt érdemi változás a második, a harmadik és a negyedik fordulóban sem. Az első szavazást követően Bersaniék arra a taktikára próbáltak áttérni, hogy a negyedik, abszolút többséges szavazásig üres szavazólapokat adnak le, így időt nyernek, amíg sikerül kidolgozniuk az új javaslatukat. A felhívás azonban nem ért cél, a második, délutáni körben több demokrata is valamely jelöltre voksolt. Grillo mozgalma viszont végig kitartott Rodotà mellett, a többi párttal ellentétben a M5S képviselői egyik körben sem adták be üresen szavazócéduláikat. Berlusconi a demokraták széthúzása miatt a kivárást választotta, a második körben a Szabadság Népe tartózkodott, a Liga pedig – amely az első körben Marinit támogatta – nem vett részt a szavazáson.¹⁹ Az április 19-én délután megtartott negyedik fordulóban már elegendő lett volna az abszolút többség is, Bersani ekkor utolsó esélyként arra hívta fel a balközép politikusait, hogy támogassák Romano Prodit. Nagy meglepetésére azonban Prodi mindössze 395 szavazatot kapott, Rodotà viszont 213-at, 53-al többet, mint az M5S képviselői. A SEL tagadta, hogy nekik lenne köszönhető az eredmény, Vendola állította, hogy közülük mindenki Prodira szavazott, és a hiba a demokraták soriban keresendő. A Szabadság Népe és az Északi Liga nem vett részt a szavazáson. A szavazást követően a PD soraiban eluralkodott a káosz, az események hatására Bersani bejelentette a lemondását és Bindi is a távozás mellett döntött. Bersani óriásit csalódott pártjában: „Négyből egy elárult, elfogadhatatlan.” Később pontosított, hogy csak a köztársasági elnökválasztást követően fog távozni: „Továbbra is segítséget nyújtok. A frakcióvezetőknek azonnal fel kell venniük a kapcsolatot velem, hogy megoldást találjunk az államfő személyére.” Berlusconi bejelentette, hogy ismét a távolmaradást fogják választani másnap, ha nem talál a balközép egy olyan jelöltet, akit ők is támogatni tudnának.²⁰ Miután az április 20-ai délelőtti szavazás sem hozott eredményt, a parlamenti pártok többsége arra kérte Napolitanót, hogy tegye lehetővé az újráválasztását. Az egész napos egyeztetéseket követően az idős politikus a hatodik szavazás előtt egy kis gondolkodási időt kért, majd üzent a pártoknak, hogy elfogadja a jelölést: „úgy vélem, hogy fel kell ajánlanom a rendelkezésre állásomat, amelyre kértek.

¹⁶ *Corriere della Sera* 2013. április 15, Fabrizio Caccia: Attacco frontale di Renzi a Bersani, E l'incognita Prodi agitata il Pdl, 2.o.

¹⁷ *Corriere della Sera* 2013. április 18., Dino Martirano: Gabanelli si fila, Grillo chiama Rodotà: è il nostro candidato”, 9.o

¹⁸ http://www.repubblica.it/speciali/politica/elezioni-presidente-repubblica-edizione2013/2013/04/18/news/franchi_tiratori_e_disobbedienti_i_duecento_che_affondano_marini_e_bersani_-56926417/; 2013. ápr. 18.

¹⁹ http://www.repubblica.it/speciali/politica/elezioni-presidente-repubblica-edizione2013/2013/04/18/news/quirinale_il_giorno_delle_votazioni-56893219/; 2013. ápr. 18.

²⁰ http://www.repubblica.it/speciali/politica/elezioni-presidente-repubblica-edizione2013/2013/04/19/news/quirinale_la_resa_dei_conti_nel_partito_democratico_i_grandi_elettori_si_vedono_pri_ma_del_terzo_voto-56977308/; 2013. április 19.

Ebben a pillanatban az az érzés mozgat, hogy nem vonhatom ki magam a nemzet iránti felelősségvállalás alól.” A várakozásoknak megfelelően a Demokrata Párt és a Szabadság Népe Napolitanóra szavazott, valamint az Északi Liga és a centrista pártok is őt támogatták, a SEL és az M5S viszont Rodotàra voksolt. A nehezen megszületett döntés bejelentését a gyűlés álló tapssal fogadta, Bersani a könnyeit törölgette jelét adva az elmúlt napok feszültségeinek. A PD távozó főtitkára így fogalmazott: „Giorgio Napolitano megválasztása valóban kiváló eredmény, amely ugyanakkor nem tudja elhomályosítani a politikai problémákat és a nehézségeket, amelyekkel szembe kell néznünk.” Berlusconi is a meglepedettségének adott hangot: „a jelen helyzetben a lehető legjobb elnök”. Roberto Maroni, a Liga elnöke a twitteren üdvözölte a döntést: „Napolitano jó. Azonnal kormányt, vagy mindenki hazamehet.” Monti pedig e szavakkal kommentálta az eseményeket: „A politikai erőknek komolyan kell venniük a feladatot. Mi kértük az államfőt e hálátlan feladat elvállalására, most már nincs visszaút. Követnünk kell az ő útmutatásait; az együttműködés és a megállapodás nem a politika feladása...”. Már a szavazatszámolás alatt a képviselőház előtti Montecitorio téren gyülekeztek Rodotà támogatói. Grillo az interneten felhívást intézett az olaszokhoz: „Mindenkinek Rómába!”, Rodotà viszont Bariból üzent: „Mindig is elleneztem a meneteleéseket Rómába.” Ahogy a feszültség a téren nőtt, Grillo bejelentette, hogy csak éjjel érkezik Rómába, és másnapra halasztotta a tüntetést.²¹ A döntés ellen a Demokrata Párt több helyi szervezete is tüntetést szervezett, mert sérelmezték, hogy Bersani kiegyezett Berlusconi-val.

Napolitano április 22-én tette le a hivatali esküjét. A beiktatási beszédében a pártok felelősségérzetére igyekezett hatni, hangsúlyozta, hogy Olaszország akut problémákkal küzd, amit közösen kell megoldaniuk. A pártok szerint felelőtlenül és öncélúan politizálnak, ezért nem tudtak eddig felmutatni semmilyen megoldást az alkotmányos reformok ügyében. A politikai erőket a választási törvény megreformálására sürgette, és kiemelte, hogy meg kell teremteni a hatalmi ágak egyensúlyát, hogy stabilan működhessen az állam. Az Öt Csillag Mozgalom politikusainak is üzent, s bár elismerte a változás iránti elkötelezettségüket, a helyes utat is kijelölte számukra - az ellenállás helyett a termékeny demokratikus párbeszédet. Felhívta a figyelmet arra, hogy csökkenteni kell a munkanélküliséget, munkahelyeket kell teremteni és támogatni a vállalkozásokat. Hangsúlyozta, hogy a választási eredmények fényében a nagykoalíció az egyetlen megoldás, az ország problémáit a politikai erőknek közösen kell megoldaniuk.²² Napolitano tehát maradt, pedig nem akart második ciklust kitölteni, közben Berlusconi ismét megerősödött. Az Öt Csillag Mozgalom ügyesen taktikázott, mivel nehéz helyzetbe hozta a Demokrata Pártot, amikor köztársasági elnökjelöltnek a baloldalhoz közel álló személyt javasolt. Az Olasz Köztársaság történetében még sosem fonódott ennyire össze a köztársasági elnökválasztás a kormányalakítással, ezért is volt akkora tétje az új államfő megválasztásának Egy további újdonság, hogy Olaszországban még egyetlen korábbi választáson sem volt ekkora szerepe az internetnek. Az államfőről való szavazás alatt sok képviselő az interneten követte a választók és egymás reakcióit. A helyzet végül odáig fajult, hogy a Napolitanóról való szavazáskor Bersani egyenesen megkérte a képviselőket, hogy „két vagy három órára kapcsolják ki a telefonjaikat”, mert tartott attól, hogy egy újabb interneten keringő pletyka képes befolyásolni a képviselőket.²³

A Letta-kormány megalakulása

Napolitano államfő a politikai pátthelyzetet megoldására egy újabb kísérletet tett április elején, tíz „bölcset” kért fel arra, hogy előkészítsék a kormányprogramot, és kijelöljék a sürgős teendőket. A bölcsek április 2-án két munkacsoportban kezdték meg a munkát, az egyik munkacsoport a gazdasági-társadalmi, a másik az intézményes kérdésekről tanácskozott, és nagyjából 8-10 napot kaptak arra, hogy elvégezzék a rájuk bízott feladatot. Napolitano döntését a politika és a közvélemény is kritizálta, sokan úgy vélték, hogy a távozásra készülő államfő ezzel a lépéssel az utódjára akarta hárítani a kormányalakítás feladatát. Április 12-én fejezték be a bölcsek a munkát, és adták át az általuk kidolgozott javaslatokat. Végeredményben nem sokat lendítettek előre a politikai helyzeten, hiszen addigra a köztársasági elnökválasztása is esedékes volt. Napolitano az újráválasztását követően világossá tette, hogy nincs más alternatíva, mint a nagykoalíció, és igyekezett a pártokat a mihamarabbi megegyezésre ösztönözni. Április 24-én Enrico Lettát kérte fel a kormányalakításra, aki elfogadta a megbízatást, és úgy tűnt, hogy az olasz politika végre kimozdul a holtpontról. Letta jelölését támogatta Bersani, Monti és minden bizonnyal Berlusconi is, hiszen a demokrata

²¹ http://www.repubblica.it/speciali/politica/elezioni-presidente-repubblica-edizione2013/2013/04/20/news/elezioni_presidente_della_repubblica_terzo_giorno-57065770/?ref=HREA-1; 2013. április 20.

²² http://www.repubblica.it/speciali/politica/elezioni-presidente-repubblica-edizione2013/2013/04/22/news/napolitano_i_dieci_punti_di_un_discorso_ecezionale_-57257213/; 2013. április 22.

²³ *L'espresso*, 2013. május 2., Fabio Chiusi: Tweet for president, 38-39.o.

politikus nagybátyja Gianni Letta, befolyásos jobboldali politikus, aki Berlusconi egyik fő tanácsadója. Letta bejelentette, hogy a lehető legrövidebb időn belül kormányt akar alakítani, és az összes pártot arra kérte, hogy az ország érdekeit szem előtt tartva fogjanak össze, és hajtsák végre a szükséges reformokat.²⁴

Április 25-én, 26-án Letta tárgyalt a többi párttal, egyeztetett a PD vezető politikusaival, valamint a parlament két házának elnökeivel is. A pártoknak a kormány programján kívül a miniszterek személyéről is meg kellett állapodniuk, ami még nagyobb kihívást jelentett. Ezért is javasolta Napolitano, hogy először a kormányprogram főbb elemeiről döntsenek, és csak utána válasszák ki a kormánytagokat. Az új kormány egyik legsürgősebb feladata a munkanélküliség enyhítése, ezzel kapcsolatban a két nagy párt egyetértett abban, hogy a fiatalok munkába állását adókedvezményekkel kell elősegíteni. Az alkotmányos-intézményes reformok ügyét tekintve mind a bal-, mind a jobbközép kampányígéretei között szerepelt a választási törvény módosítása, a politika költségeinek csökkentése és a parlament működésének megreformálása.²⁵ Kérdéses volt, hogyan sikerül konszenzusra jutniuk az ingatlanadóval kapcsolatban, mivel a Szabadság Népe fő kampányígérete volt az első lakás után fizetendő adó eltörlése és a tavalyi évben befizetett adó visszatérítése. Berlusconi a tárgyalások alatt kitartott az ingatlanadó eltörlése és a vállalkozások által fizetett iparüzési adó csökkentése mellett. Az ingatlanadó reformját a Demokrata Párt is felvette a választási programjába, viszont az adó progresszívvá tételére tett ígéretet.²⁶ Az új kormány összetételét illetően Letta szelekciós szempontja volt, hogy megosztó személyiségek ne legyenek miniszterek, ezért a Monti-féle szakértői kormány tagjait kivéve nem akart olyan politikusokat, akik a korábbi kormányokban voltak. E döntése a PdL részéről is néhány nagy név kizárását jelentette. Letta arra is törekedett, hogy minél több fiatal kapjon helyet, és a nők is megfelelő arányban képviseltetve legyenek. Berlusconi a baloldallal való kormányalakítás egyik feltételként azt szabta, hogy „politikai” kormány alakuljon, és egy-két kivételtől eltekintve elzárkózott a szakértők bevonásától. A kormányból kimaradó PdL-es politikusoknak természetesen nem tetszett, hogy a hűségükért nem járt jutalom, és főleg a párt radikálisabb szárnyának képviselői nem tartották helyes döntésnek, hogy „kompromittálódjanak” a baloldallal kötött koalíció érdekében.²⁷ Berlusconi ezért a koalíciót ellenző keményvonalas párttagokat is igyekezett megnyugtatni: „az egyezés nem okozhatja a párt támogatottságának túlzott mértékben való visszaesését, ha így lesz, akkor nem fogunk habozni, és egy éven belül le fogjuk vonni a következtetéseket”, célozva arra, hogy ebben az esetben előrehozott választásokra kerülhet sor.²⁸ A többi parlamenti pártot nézve az Északi Ligát vezető Maroni azt hangoztatta, hogy ellenzékben maradnak, hacsak nem lesz a kormány egyik fő prioritása az északi makrorégió megalakítása. A SEL viszont egyértelműen ellenezte a nagykoalíciót, mint ahogy az Őt Csillag Mozgalom is. Grillo nem tudta megemésztetni, hogy a leendő kormányfő Berlusconi jobbkezének az unokaöccse, a blogján ezt írta: „a Letta család tagjai mind egyformák”. Idézte egy tavaly júliusi bejegyzését is, amikor Letta azt mondta egy riportban, hogy „inkább vándoroljanak a szavazatok a PdL-hez, mint Grillo mozgalmához”.²⁹

Napolitano közbenjárásának köszönhetően Berlusconi és Letta néhány nap leforgása alatt meg tudtak állapodni a miniszterek névsoráról és a tervezett programról. A „nagy öregek” kimaradtak az új kormányból, a politikusok átlagéletkora a korábbi kormányokhoz képest jóval alacsonyabb (52 év), viszont „politikai” kormány alakult, és mindössze néhány szakértő kapott helyet benne. A kormányt 21 miniszter – közülük nyolc tárca nélküli miniszter – alkotja, akik a PD, a PdL és a centrum két pártjának a politikusai. Berlusconi nagy meglepetésére a miniszterelnök-helyettes és belügyminiszter a PdL főtitkára, Angelino Alfano lett. Nagy meccsre lehetett számítani a pénzügyminiszteri tárca kapcsán, erre a posztra végül nem politikust, hanem az olasz jegybank igazgatóját, Fabrizio Saccomannit neveztek ki. Az EU-ügyek az eddigi szakértő-miniszter Enzo Moavero Milanesi, a Polgári Választás politikusa és az Európai Bíróság bírása kezében maradtak. A munkaügyi miniszter Enrico Giovannini, a statisztikai hivatal elnöke lett. Meglepetést okozott, hogy a külügyminiszteri tárcát Emma Bonino, volt EU-biztos, radikális, balos politikus kapta meg.³⁰ Az

²⁴ *Corriere della Sera* 2013. április 25., Lorenzo Fuccaro: Letta, la „scomessa” di Napolitano, „Governo se ci sono le condizioni”, 2-3.o.

²⁵ *Corriere della Sera* 2013. április 25., Enrico Marro: Ma sul programma pesa il „nodo Imu”, 8.o.

²⁶ *La Repubblica* 2013. április 26., Roberto Petrini: Imu, cinque miliardi di differenza tra il piano-esenzione Pdl e quello Pd, 9.o.

²⁷ *Corriere della Sera* 2013. április 25., P.D.C.: Le condizioni del PdL. E il segretario avverte: „No a governicchi”, 9.o.; *Corriere della Sera* 2013. április 25., Francesco Verderami: Pochi punti-chiave e nomi „forti. Tutti i „suggerimenti” del Quirinale, 10.o.

²⁸ *La Repubblica* 2013. április 26., Carmelo Lopapa: La carta di riserva del Cavaliere. „Se non ci accontente dura sei mesi”, 7.o.

²⁹ *Corriere della Sera* 2013. április 25., Antonella Baccaro: Diciotto ministri. Il ruolo di Alfano, 11.o.

³⁰ *Corriere della Sera* 2013. április 29., Monica Guerzoni: Fassina: capsico la scelta de tenermi fuori. Ha prevalso la continuità con Monti, 14.o.

Északi Ligát vezető Maroni egy-két miniszter kivételével csalódnak nevezte az új kormányt. Leginkább az nem tetszett a ligásoknak, hogy a társadalmi integrációért felelős miniszternek az afrikai származású Cécile Kyenget választották, aki az első színes bőrű olasz miniszter. Kyenge ugyanis módosítani akarja a Bossi-Fini-féle bevándorlási törvényt, vagyis megadná az állampolgárságot a bevándorlók gyerekeinek, akik már Olaszországban születtek. Az interneten az olasz szélsőjobb is támadásba lendült, Kyenge a rasszista indíttatású támadások keresztjébe került.³¹ A nem jobbközép kormánytagok közül a Liga egyedül Graziano Delrio kinevezésének örült, a tartományi ügyekért felelős demokrata politikus ugyanis bejelentette, hogy célja a föderalizmus megvalósítása és az autonómiák erősítése. A Letta-kormány április 28-án, vasárnap reggel tette le az esküt a mindenkori kormány székhelyén, a Chigi Palotában. Az eskütételi ceremóniát egy megrázó esemény árnyékolta be: néhány perccel az ünnepség megkezdése után a palota épülete előtt lövöldözés történt. Az elkövető Luigi Preiti, 49 éves calabriai kőműves volt, aki a kint várakozó tömegben kezdett lövöldözni, súlyosan megsebesítve egy rendőrt és egy másikat pedig könnyebben. Preitit ott helyben elfogták, aki a tettét azzal magyarázta, hogy nem tudta eltartani a családját, a gazdasági válság alatt anyagilag teljesen ellehetetlenült, a politikusok viszont jól élnek az adófizetők pénzén, és nem érdekli őket az ország sorsa. Ezért példát akart statuálni ezen a napon, nem rendőröket, hanem politikusokat akart célba venni, de amikor több próbálkozás után sem jutott túl a biztonsági kordonon, rálőtt a rendőrökre.³² A merénylet kapcsán több politikus az együttérzését fejezte ki a sérült rendőrökért, de akadtak olyanok is – főleg a jobboldal részéről – akik az Öt Csillag Mozgalmat és annak állítólagos „politikai agresszivitását” tették felelőssé a történetekért. Berlusconi kijelentése is burkolt vádaskodást fogalmazott meg: „Ha valaki a tüzzel játszik és gyűlöletre bujtogat, akkor ilyen dolgok történnek, mint most.” Walter Rizzetto, az M5S képviselője azt hangoztatta, hogy már több száz gyűlést szerveztek, és soha a legkisebb agresszió sem történt. Grillo is reagált a vádakra: „ránk próbálják háritani a felelősséget”, „a demokrácia nem tűri meg az agressziót”, „a mi Mozgalmunk egyáltalán nem agresszív... reméljük, hogy ez egy elszigetelt akció volt és az is marad.” A Demokrata Párt korábbi főtitkára, Walter Veltroni is arra hívta fel a figyelmet, hogy nem lehet egy pártot okolni a történetekért: „nagy hiba lenne a közhangulatért felelőssé tenni az Öt Csillag Mozgalmat”.³³

Letta április 29-én mutatta be az új kormány programját a parlamentben, és kérte hozzá a képviselők bizalmát. Az alsóházi szavazáson bizalmat kapott, igennel szavazott a PD, a PdL, az SC és az UdC, a Liga végül tartózkodott, a SEL és az M5S nemmel voksolt. Letta a szavazás előtt mondott beszédében bejelentette, hogy az ingatlanadó júniusban esedékes negyedéves részletét nem kell befizetni, és elmarad a nyárra tervezett ÁFA emelés is, valamint ígéretet tett mindkét adó átfogó reformjára. Beszélt arról, hogy csökkenteni kell a munkát terhelő adókat, és nagy hangsúlyt helyeznek majd a fiatalok munkába állásának elősegítésére. A kormány egyik fő feladatának nevezte az állam túlbürokratizáltságának csökkentését, a közpénzek elosztásának reformját, ennek keretében például csökkenteni kívánják a miniszterek fizetését és a pártoknak járó állami támogatásokat. A kormány prioritásai között említette a PD két fontos kampányígéretét: a nyugdíjrendszer átalakítását és a munkanélkülieknek járó alapjövédlem bevezetését. A tervezett reformok között szerepel továbbá a munkaerő-piac átalakítása, amelyhez a szakszervezetek támogatását kérte, valamint az igazságszolgáltatás reformja, ami viszont a PdL és Berlusconi szívügye. E témával kapcsolatban Letta inkább a reform gazdasági vonatkozásairól beszélt, vagyis arról, hogy fel kell venni a harcot a korrupcióval, és a jogbiztonság elősegítheti a beruházások növekedését. Az új kormányfő szerint vissza kell állítani a politika szavahihetőségét: „Az igazság az, hogy a politika túl sok hibát követett el. Napról napra erodálódott az intézményekbe vetett bizalom.” Az alkotmányos reformokkal kapcsolatban Letta elmondta, hogy számára ez az egyik legfontosabb kérdés, tulajdonképpen ennek sikerétől tette függővé a kormánya élettartamát. Egy bizottság felállítására tett ígéretet, amely az alkotmányos reformok ügyét tárgyalja, és amelynek munkájához jó alapot szolgálnak a „bölcsek” által kidolgozott javaslatok. Hangsúlyozta, hogy a Letta-kormány nem a túlélésért küzd, hanem azért, hogy kivezesse az országot a válságból, és felhívta a pártok figyelmét arra, hogy e feladatok elvégzéséhez összefogás és kölcsönös

³¹ *La Repubblica* 2013. április 30., Paolo Berizzi: „Kyenge zulú”: insulti razzisti sui siti della galassia nazi, 11.o.; *Corriere della Sera* 2013. április 29., Marco Cremonesi: Maroni: più difficile il nostro voto. Stop sulla cittadinanza agli stranieri, 17.o.

³² *Corriere della Sera* 2013. április 29., Rinaldo Frignani: Attentato di fronte a Palazzo Chigi. Scoppia il caos, feriti due carabinieri, 2-3.o.; Giusi Fasano, Carlo Macri: Senza lavoro e con vizio del biliardo: „Sono finito”, 2.o.; Fiorenza Sarzanini: „Volevo colpire un politico”, 3.o.

³³ *Corriere della Sera* 2013. április 29., M. Antonietta Calabrò: Vendola: non è colpa di chi dissente. Ma è polemica sull'antipolitica, 6.o.; Alessandro Trocino: L'ira dei grillini sotto accusa: le forze dell'ordine ci votano, 9.o.; *La Repubblica* 2013. április 30., Silvio Buzzanca: Mail scritte minatorie, è già allarme emulazione, Grillo: sciacalli contro di noi, 16-17.o.

bizalom szükséges, a kormánynak és a parlamentnek szorosan együtt kell működni. Utalta arra is, hogy az új kormány elkötelezett az Unió iránti, ezzel kapcsolatban így fogalmazott: „Európa történetét nem nélkülünk írták. Mi írtuk.”³⁴ Április 30-án a felsőházban is megkapta a bizalmat a Letta-kormány. Berlusconi az eredmény kapcsán meglegedettségének adott hangot: „Ez a kormány nekem köszönhetően született meg”, „elégedettek vagyunk az új kormánnyal, remélem, hogy békét hoz.” Elmondása szerint „hosszú életű kormányban gondolkodik, amely nem átmeneti”, és végrehajtja a szükséges reformokat. Párttársait egyelőre türelemre intette az ingatlanadóval kapcsolatban, és felajánlotta, hogy szívesen lenne az alkotmányozó bizottság elnöke, ami remélhetőleg egyfajta immunitást adna neki az ellene folyó bírósági eljárásokban. Erre azonban nem sok esély van, hiszen a PD nem szívesen adná neki a testület vezetésének a jogát.³⁵ A Letta-kormány tehát lazítani kíván az EU által megkövetelt szigorú gazdaságpolitikán, és csökkentené az olaszokra nehezedő pénzügyi nyomást. A beígért adócsökkentések miatt keletkezett hiányt azonban pótolni kell, ezért kérdéses, hogy e célok megvalósítására van-e reális kilátás.

Konklúzió

A választások eredményeként kialakult patthelyzet és az Öt Csillag Mozgalom kompromisszumképtelensége összefogásra kényszerítette a két oldalt, de kétséges, hogy hosszú távon a Demokrata Párt és a Szabadság Népe képesek lesznek-e az ország érdekeit szem előtt tartva együttműködni, ráadásul a tervezett gazdasági és intézményes reformok megvalósításához időre van szükség. Az elhúzódó belpolitikai válság tovább növelte a politikából való kiábrándultságot, a választók csalódottságuknak utcai megmozdulásokon adtak hangot, több politikust – jobb- és baloldaltól egyaránt – ért a tüntető tömeg részéről kisebb-nagyobb atrocitás. A két párt együttélését megnehezíti a köztük lévő ideológiai távolság, és számolniuk kell azzal is, hogy a nagykoalíciót a saját szavazóikkal sem könnyű elfogadtatni. Egy márciusban készült felmérés szerint a bal- és a jobbközép szavazótáborának csak töredéke érzi közel magához a másik oldalt, a PD szavazói inkább a baloldalhoz vagy Grillo mozgalmához húznak, kisebb mértékben a centrumhoz, míg 90%-nál is nagyobb azok aránya, akik távol állnak a jobboldaltól. A felmérés szerint hasonló, de épp fordított módon viszonyulnak a Szabadság Népe szavazói a baloldalhoz, és kevesebb, mint tíz százalék állította azt, hogy elfogadhatónak tartja a nagykoalíciót.³⁶ Nagy valószínűséggel az alábbi tényezőkön múlik majd az új kormány sikere: a széthullás szélére sodródott Demokrata Párt törékenységén; valamint a PdL-el való együttélésen, és elsősorban azon, hogy az új kormány ki lesz téve Berlusconi akaratérvényesítésének. A Letta vezette nagykoalíció tehát csak abban az esetben hozhatja el az olasz politikai rendszerben a megújulást, ha sikeres, és érdemi reformokra lesz képes. A kialakult helyzetet jól érzékeltetik Dario Franceschini, demokrata párti politikus szavai, aki a nagykoalícióval kapcsolatban így fogalmazott: „ma arra kényszerülünk, hogy az út egy részét közösen tegyük meg, de a következő választásokon ismét ellenfelek leszünk”.³⁷

© DKE 2013

<http://www.southeast-europe.org>
dke@southeast-europe.org

Belpolitikai válság Olaszországban. *Kormányalakítás politikai patthelyzetben?*

Figyelem! *Kedves kutató!* Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. *A tanulmányt a következőképpen idézze:*

Belpolitikai válság Olaszországban. *Kormányalakítás politikai patthelyzetben? Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 4. No. 1. (2013 tavasz) 10 p.

Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*

³⁴ *La Repubblica* 2013. április 30., Goffredo De Marchis: „Sospendiamo Imu e aumneti Iva senza le riforme mi dimetto”. La Camera vota la fiducia a Letta, 2-3.o.

³⁵ *Corriere della Sera* 2013. április 29., Paola Di Caro: La linea di Berlusconi per placare i „falchi”: non diamo ultimatum, 16.o.; *la Repubblica* 2013. április 30., Berlusconi: sarò il presidente della Convenzione, 12.o.

³⁶ Indagine Osservatorio Elettorale la Polis (Università di Urbino „Carlo Bo”), a felmérés 2013. március 13-18. között készült, www.sondaggiipoliticoelettorali.it

³⁷ *La Repubblica* 2013. április 30., Sebastiano Messina: La strana coabitazione PD-PdL, tra pacche sulle spalle e pizzini, gli ex nemici si invitano a pranzo, 4.o.